

LLENGUA I NOVES TECNOLOGIES DE COMUNICACIÓ

Imma TUBELLA I CASADEVALL

Directora de Relacions Internacionals, Estudis i Continguts
de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió

El Govern català va tenir molt clar des dels inicis que era imprescindible dotar-se d'uns mitjans de comunicació propis com a eina de normalització del país, preocupació a la qual el Parlament de Catalunya va donar suport i va votar per unanimitat en el moment de la creació de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió.

Del 1984 fins ara, l'avenç dels nivells de comprensió de la llengua catalana són espectaculars, no solament gràcies a la ràdio i la televisió, però ningú no posa en dubte el seu paper fonamental.

En Francesc Vallverdú deia en una conferència recent que, amb la posada en funcionament de les emissores de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, es produeix una revolució cultural (a petita escala) que trasbalsa, en el pla de les idees i els comportaments, nombroses pautes culturals dins la societat catalana. El fet que la Ràdio i Televisió de Catalunya hagi entrat en moltes llars com un membre més de la família, o com una visita esperada; parlant català, ha reforçat la comprensió de la nostra llengua i, en alguns casos, ha ajudat a practicar-la.

Segurament, la ràdio i la televisió en català han ajudat al fet que el nombre de persones que entén el català a Catalunya hagi passat del 60 % l'any 1975 al 93,7 % l'any 1993 i, segons les darreres dades de la Direcció General de Política Lingüística, al 97 % l'any 1995.

Òbviament, no tot el mèrit és de la Ràdio i Televisió de Catalunya, però tots els especialistes en sociolingüística accepten que l'aparició de la ràdio i la televisió catalanes marca una inflexió en la recuperació de la llengua, fins aleshores en retrocés o estancada.

A més de créixer el nombre de catalanoentenedors, també creix, tot i que més lentament, el de catalanoparlants.

El 1975 eren el 60 %; el 1986, el 64,2 %; el 1991, el 68,3 %, i el 1995, el 79,8 %.

Als anys vuitanta la televisió i la ràdio eren les eines bàsiques de la comunicació social. La creació de tv3 i de Catalunya Ràdio era imprescindible per a la normalització lingüística.

Les decisions que es van prendre en aquell moment van ser transcendents. El fet de controlar una xarxa pròpia i la voluntat de ser una ràdio i televisió no subsidiària i, en definitiva, una ràdio i televisió per a una nació amb una llengua i una cultura pròpies van marcar el futur del nostre país i, d'una manera o altra, van conformar el primer intent seriós de construcció d'un espai comunicacional català.

Des dels seus inicis, la ràdio i la televisió públiques han incidit en diversos punts:

- Per primera vegada en la nostra història un mateix mitjà de comunicació arriba a tots els països de llengua catalana.
- A través de Televisió de Catalunya i de les emissores de la Generalitat s'ha aconseguit acostumar el nostre país a la no-dependència informativa. Això vol dir que totes les notícies que surten de les seves emissores són en clau catalana.
- El desenvolupament de dues cadenes de televisió (11.432 hores l'any) i 4 de ràdio (24 h al dia) han fet una gran aportació a la normalització.

Malgrat això, només un 30 % del que s'emet per televisió és en llengua catalana.

I la ràdio, d'un total de 62 emissores, 19 emeten totalment en català. D'aquestes 19, la majoria tenen una difusió restringida a àrees determinades.

Tota aquesta situació es va desenvolupar en un entorn de pràcticament bi poli fins l'any 1990 (RTVE/CCRTV) i en un univers de 4 canals (TVE1, TVE2, A3, T5), contra dos de la Corporació (tv3 i c33), més Canal + des del 1990.

Quina serà la situació del català en un univers multicanal?

Estem en un moment de canvi, instal·lats en una precària provisionalitat. Anem per parts.

D'una banda, la combinació del cable i el satèl·lit obre un camp de possibilitats difícils de preveure, però que en qualsevol cas representarà modificacions importants tot diversificant i especialitzant l'oferta i alterant els hàbits i les pautes del consum.

Però cable i satèl·lit són només una petita part del futur multimèdia.

El desenvolupament de les telecomunicacions i de la informàtica està creant un nou sector, un macrosector on conflueixen telefonia, telecomunicació, correus, televisió, edició, producció audiovisual, videojocs i *software*.

L'avantguarda d'aquest nou macrosector són les autopistes de la informació, on han aparegut nous serveis de comunicació.

Som a les portes d'una revolució en el món de la comunicació, de l'entreteniment i de la cultura: han aparegut nous serveis, hi ha nous actors i, sobretot, s'estan establint relacions noves entre els actors existents. Tots aquests canvis determinen un nou entorn comunicatiu on res no serà com fins ara.

Els nous serveis de comunicació que ofereixen les autopistes de la informació creixen ràpidament i estan canviant l'entorn comunicatiu, però, pel que fa a la llengua de comunicació, l'anglès és gairebé en tots casos la usual. Només l'accés és en castellà. Aquest és el cas de l'accés a la informació i als arxius d'Internet, el correu electrònic, els fòrums de discussió i les conferències multibanda.

El desenvolupament de la comunicació, de l'entreteniment i de la cultura en els propers anys estarà marcat per aquests serveis. Les seves possibilitats i la forta demanda que tenen (malgrat que encara són lents i feixucs) marquen una tendència clara cap a la seva expansió i la seva millora tècnica.

EL CATALÀ EN EL CABLE

La Llei 8/1996, de 5 de juliol, de regulació de la programació audiovisual distribuïda per cable, segons diu el seu preàmbul, té dos objectius principals:

«D'una banda, la creació d'un marc de relacions transparents que respectin la igualtat en el tracte entre l'operador i els programadors independents, que garanteixi la lliure concurrència i que eviti situacions de domini de mercat. En aquest sentit, s'estableix l'obligatorietat de comunicació a l'Administració dels contractes entre operador i programador.

»Es té en compte, també, el paper de les noves tecnologies que es fan realitat amb el cable. En aquest sentit, per a protegir el pluralisme lingüístic de Catalunya, s'han arbitrat mesures de protecció de la llengua catalana. És innovadora, també, la inclusió de la referència a la instal·lació als receptors de televisió de mecanismes que permetin una selecció electrònica dels programes d'acord amb llurs continguts.»

Concretament, és l'article 7 el que fa referència a la llengua:

«Article 7. Pluralitat lingüística.

»1. Les entitats que presten el servei públic de radiodifusió televisiva han de dedicar el 50 % del temps de reserva destinat a la difusió d'obres europees a l'emissió d'obres d'expressió originària en qualsevol llengua oficial de Catalunya. S'ha de garantir que, com a mínim, el 50 % d'aquestes obres siguin en llengua catalana.

»2. Les emissions de pel·lícules, sèries televisives o documentals doblats a una llengua diferent de l'original s'han d'oferir simultàniament, com a mínim, doblats en llengua catalana. El mateix principi s'ha d'aplicar als productes subtítulats.

»3. Sens perjudici del que estableix la disposició addicional, els actuals canals oberts rebuts per l'antena de l'abonat es poden oferir sense els condicionaments establerts pels apartats 1 i 2.

»4. Els operadors i els programadors independents han d'utilitzar, com a mínim, el català en els sistemes de comunicació, tant audiovisuals com escrits, que estableixin amb llurs abonats.

»5. L'operador ha de distribuir als abonats connectats a la xarxa els serveis de difusió de televisió que emetin principalment en català i, a la Val d'Aran, en aranès.»

Els grans estats europeus han tendit a donar per fet que la llengua dels grans mitjans de comunicació havia de ser l'«oficial». Generalment, la qüestió de la llengua és obviada en l'ordenament del sistema comunicatiu d'aquests estats tot i que, fora d'algun cas singular com l'alemany, tots els estats tenen dins les seves fronteres la presència de diverses comunitats lingüístiques.

A Europa, només els casos de Bèlgica i Suïssa ofereixen una via alternativa per abordar la diversitat. En ambdós casos l'Estat es defineix com a plurilingüe i declara la igualtat constitucional de cada llengua. Això vol dir que cada comunitat lingüística disposa de plena capacitat per organitzar i controlar els propis mitjans de comunicació.

L'ordenament jurídic de l'Estat espanyol, malgrat que no anomena les llengües pel seu nom ni tampoc les territorialitza, permet a les seves autonomies lleis com la citada més amunt sobre els continguts del cable, que parlin directament del tractament lingüístic. Quin és, doncs, el repte de la llengua catalana a les xarxes de telecomunicació? Ésser-hi present.

Des del punt de vista de la CCRTV, de la mateixa manera que l'any 1983 va vèncer les dificultats polítiques i l'any 1990 va vèncer l'investida de les

privades, entre altres coses augmentant la seva presència amb noves emissores de ràdio i de televisió, ara ha d'adaptar-se als nous temps, expandir-se i ocupar un lloc important dins del multimèdia.

En un sector tan dinàmic com el de la comunicació, no es pot garantir la supervivència si no es té la flexibilitat necessària per adaptar-se als canvis estructurals del sector. Els grups de comunicació que no prenen posicions davant del cable i el multimèdia estan condemnats a una lenta agonia.

La missió de normalització lingüística i de cohesió social de la ccrtv és vigent en el nou entorn. Als anys vuitanta, calia crear una televisió catalana, com a eina de normalització lingüística. A l'era de la informació, cal ésser present amb entitat pròpia i en català dins de les autopistes de la informació i ésser presents també dins de les noves tecnologies d'emissió digital. Amb la ràdio i la televisió de Catalunya vam ésser presents per primera vegada a tot l'espai comunicacional català. Ara les noves tecnologies fan possible la nostra presència al món.

LEGISLACIÓ DE TELEVISIÓ PER CABLE I LLENGUA

França

Decret de setembre 1992 relatiu a la llibertat de comunicació i sobre l'autorització d'explotació de xarxes distribuïdores de serveis de radiodifusió sonora i televisió per cable.

Cadenes que emeten des de França:

- Han d'emetre com a mínim un 50 % de producció europea i, d'aquestes, un 50 % ha d'ésser en llengua francesa (capítol III, subsecció 2, art. 12.-II).
- Disposicions aplicables als serveis professionals (serveis de televisió professionals destinats a un públic restringit). La convenció amb el CSA fixa les proporcions mínimes d'obres d'origen europeu i d'expressió original francesa que han de respectar (capítol III, subsecció 3, art. 22.-III).
- Disposicions aplicables a serveis educatius i de formació. La convenció amb el CSA fixa les proporcions mínimes d'obres d'origen europeu i d'expressió original francesa que han de respectar. La producció europea ha d'augmentar progressivament (capítol III, subsecció 4, art. 23).

- Disposicions aplicables als serveis que emeten en una llengua estrangera: Han de respectar les disposicions de la directiva europea televisió sense fronteres (capítol iv, art. 24).

Cadenes que emeten des de països membres de la Unió Europea:

- El CSA pot suspendre alguna emissió que no respecti els menors. Aquestes cadenes es regeixen d'acord amb la Directiva de televisió sense fronteres (títol iii, art. 25)

Cadenes que emeten des d'un país no-membre de la Unió Europea:

- Aquests serveis han de respectar l'ordre públic, la seguretat pública i la salut pública, la dignitat de la persona humana, la igualtat entre els homes i les dones i la protecció dels menors (títol iv, art. 26).

Bèlgica

Decret de 17 de juliol de 1987, sobre l'audiovisual. Modificació de 21 de desembre de 1992.

Les televisions privades de la comunitat francesa (capítol iv)

- Han d'assegurar un 20 % de programació pròpia (art. 16, 3r).
- Han de promoure el patrimoni cultural de la comunitat francesa en el contingut de la seva programació (art. 16, 4t).
- Han d'obrir a la competència com a mínim el 5 % de la seva programació a acords de coproduccions en llengua francesa (art. 16, 5è).

Els distribuïdors autoritzats a explotar una xarxa de teledistribució han d'emetre (capítol vi, art. 22)

- Tots els programes de televisió de servei públic.
- Els programes de les televisions locals i comunitàries corresponents a la zona.
- Els programes dels organismes internacionals de radiodifusió designats per l'executiu.
- Els programes de les televisions privades de la comunitat francesa.
- Un o dos programes de televisió del servei públic de radiodifusió de la comunitat flamenca.
- Un o dos programes de televisió del servei públic de radiodifusió de la comunitat germànica.
- Els programes de les cadenes de pagament.

Disposicions comunes (capítol vi bis)

- La RTBF i les televisions privades i de pagament de la comunitat francòfona han d'assegurar en la seva programació una *proporció majoritària* del seu temps d'emissió dedicat a la difusió d'obres europees, incloses les obres d'autors de la comunitat francesa. S'exclou d'aquest bloc la programació esportiva, els informatius, els concursos, la publicitat i el teletext. Un 10% de les hores d'emissió d'aquestes cadenes ha d'ésser producció de productores europees independents (art. 24 bis, 1r).
- La proporció d'obres de parla original francesa ha d'assolir la tercera part del temps d'emissió de la cadena (art. 24 bis, 5è).

Les televisions privades de la comunitat flamenca (Decret de 28 de gener de 1987).

- L'executiu flamenc fixa les condicions relatives a les quotes de producció cultural pròpia de la programació de les cadenes de televisió privades (art. 10).

Quebec

L'article 3 de la Llei de radiodifusió del Canadà reconeix el caràcter diferent de la radiodifusió en francès. Aquest reconeixement es fa per mitjà de l'afirmació d'un fet, no com un objectiu a assolir o com la formulació d'un desig, sinó com la determinació de la política canadenc de radiodifusió (Pierre Trudel i France Abran, *Droit de la radio et de la télévision*).

La diferència entre la radiodifusió en francès i anglès és en les condicions d'exploració i, en alguns casos, també en les seves necessitats.

El sistema de radiodifusió canadenc ha de:

- Salvaguardar, enriquir i reforçar l'estructura cultural, política, social i econòmica del Canadà.
- Afavorir l'expansió de l'expressió canadenc a partir d'una programació que tradueixi les actituds, les opinions, les idees, els valors i la creativitat artística canadenc. Divertir a partir dels artistes canadencs i oferir la informació i l'anàlisi del Canadà i de l'estranger, des del punt de vista canadenc.

- La seva programació ha de mostrar la dualitat lingüística i el caràcter multicultural i multiracial de la societat.
- Tots els elements del sistema han de contribuir a la creació i presentació d'una programació canadenca.

Llei de radiodifusió de 1987. Revisió de març de 1995

- Les cadenes públiques han de dedicar com a mínim el 60 % de les hores d'emissió de la franja del vespre (de les 18 a les 0 h) a la difusió de programació canadenca.
- Les cadenes privades han de dedicar com a mínim el 50 % de les hores d'emissió de la franja del vespre (de les 18 a les 0 h) a la difusió de programació canadenca.

Reglament de 1986 sobre la teledistribució

- El titular d'una llicència ha de dedicar més canals a la programació canadenca que no a la programació no-canadenca (punt 11, 133-82).

Avís públic CRTC de 1994. Atribució de llicències a nous serveis especialitzats i de televisió de pagament

Mercats francòfons.

- A causa de les característiques del mercat quebequès, per la seva mida, la penetració més baixa del cable, les restriccions que li comporta la comercialització i el fet que els serveis per satèl·lit nord-americans siguin menys atractius, ha generat una aproximació diferent a la distribució de serveis especialitzats i de pagament.
- Els teledistribuïdors del Quebec han inclòs tots els serveis especialitzats en llengua francesa al servei de base del cable (a diferència del mercat anglòfon; on el servei de base només inclou dos o tres serveis canadencs i entre quatre i sis canals de satèl·lit nord-americans). Aquest fet provoca que les tarifes del servei bàsic al Quebec siguin més elevades que al mercat anglòfon.
- Vidéotron Ltée, el teledistribuïdor més important del Quebec, sosté que cap servei especialitzat en llengua francesa no és viable sobre una base independent. No obstant això, Vidéotron Ltée ha reiterat el seu compromís de distribuir tots els serveis especialitzats en llengua francesa al servei base.